

We werken aan een **klimaatbestendige** stad en platteland.

Het klimaat verandert, met wateroverlast, droogte, hitte en overstroming als gevolg. In een korte film vertellen scholieren, ondernemers en ontwikkelaars hoe Rijnland met haar partners werkt aan een klimaatbestendige stad en platteland.

VV-opinienota

Registratienummer:

20.070134

De verenigde vergadering reflecteert op trilemma's & perspectieven

De klimaatopgave stelt de waterbeheerder bij de wettelijke taken voor uitdagingen die niet meer exclusief met de eigen instrumenten kunnen worden opgelost. De oplossingen moeten worden gerealiseerd in samenhang met de ruimtelijke inrichting en andere transitieën zoals ook biodiversiteit, energietransitie, bodemdaling en circulariteit waarvoor ook BOB trajecten lopen. Dit vergt een bestuurlijke positionering op inhoud en de rol in de netwerksamenleving. De bestuurlijke afwegingen voor de positionering worden geïllustreerd langs een aantal trilemma's en kunnen vervolgens worden geïntegreerd tot samenhangende perspectieven.

Richtinggevende trilemma's

Water & steen (verstedelijkingsopgave)

Inzet Rijnland naar de verstedelijkingsopgave (gemeenten, provincie, marktpartijen):

1	Focus op <i>wettelijke taken</i> (veiligheid, peil, wateroverlast & -kwaliteit) maar oplossingen worden toekomstbestendig uitgevoerd in afstemming met ruimtelijke inrichting (gevolg beperking) en liggen dus niet exclusief bij de waterbeheerder
2	Oppakken <i>integrale wateropgave</i> inclusief taken belegd bij gemeente en particulieren (hemelwaterafvoer, grondwateroverlast, hitte) en in samenhang met andere transitieën zoals energie, biodiversiteit
3	Bodem en <i>watersysteem sturend</i> voor de verstedelijkingsopgave. Rijnland stelt kaders om locatiekeuze en mate van adaptatie passend bij watersysteem te bereiken

Water & Veen (veenweideopgave)

Inzet Rijnland in veenweide naar remmen bodemdaling en CO2 emissie:

1	Bij de realisatie van doelstellingen van het klimaatakkoord borgt Rijnland de <i>wateraspecten</i> zoals peilbeheer, zoetwater en waterkwaliteit
2	Vanuit een <i>integrale verantwoordelijkheid</i> proactief inzetten op maximale reductie van broeikasgasemissie & transitie van de melkveesector ook als dat extra versnippering betekent
3	Bodem en <i>watersysteem sturend</i> voor de vernattingsopgave. Rijnland stelt kaders om locatiekeuze en mate van adaptatie passend bij watersysteem te bereiken

Water & Zout (verziltingsopgave landbouw & natuur)

Inzet Rijnland voor weerbaarheid en verzilting (gemeenten, provincie, drinkwaterbedrijven, marktpartijen):

1	Borgen <i>aanvoer zoetwater</i> en naar sector toekomstbestendige grenzen aangeven over waterbeschikbaarheid en daarmee handelingsperspectief bieden
2	Met sector werken naar een <i>transitie</i> naar meer zelfvoorzienende landbouw en natuur en weerbaar met minder aanvoer behoefte en emissies
3	Vanuit <i>watersysteem sturen</i> op landgebruik dat beperkte beheerinspanningen vergt en zelfredzaam is voor overlast en tekort.

Perspectieven

Naast de bovenstaande trilemma's zijn er nog vele andere. Daarbij kunnen de gewenste opties variëren per onderwerp, gebied en in tijd. Als hulpmiddel voor de besluitvorming is toch gekozen om integrerende perspectieven te compileren

1	Toekomstgericht acteren vanuit kerntaken De huidige wettelijke taken en verantwoordelijkheden op een toekomstgerichte manier aanvliegen en erkennen van grenzen vanuit doelmatigheid. In dialoog met stakeholders adviseren wanneer aanleiding is voor schadeacceptatie, eigen adaptatie en eventueel transitie
2	Maatschappelijke waarden verzilveren (Kern-) taken worden breed geïnterpreteerd en altijd in het licht van maatschappelijke meerwaarde bezien. Intensief samenwerken met andere partijen en transities om tot meerwaarde te komen vanuit brede maatschappelijke waarden en integrale programmering met kerntaken. Oplossingen kunnen extra beheerinspanningen en versnippering impliceren
3	Aanpassen aan het watersysteem Eigen kerntaken/verantwoordelijkheden verbreden: van faciliterend naar sterker sturend vanuit de natuurlijke draagkracht. Sturend positioneren naar velden als ruimtelijke inrichting maar ook bijvoorbeeld reële beprijzing (CO2, duurzaamheid)

Context

Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe en stijgt de zeespiegel. Dit levert risico's op voor onze economie, gezondheid en veiligheid. Deze ontwikkelingen raken ook de Rijnlandse kerntaken, zoals veiligheid, wateroverlast, zoetwatervoorziening en waterkwaliteit en kunnen niet meer exclusief met de eigen instrumenten worden opgelost. Daarnaast leiden de klimaatontwikkelingen ook tot opgaven waar we met andere overheden, maatschappelijke partners, bedrijven en particulieren voor staan. Zoals water op straat, grondwater, droogte, bodemdaling, hitte en gevolgbeperking van overstromingen.

In het coalitieakkoord 2019 – 2023 'Water Raakt Ons' worden de gevolgen van klimaatverandering onderkend en omarmd. Het streven is om deze proactief op te pakken. Het akkoord voorziet daarom in een visie die zowel inhoudelijk als procesmatig richting geeft.

Coalitieakkoord 2019 – 2023 'Water Raakt Ons' over de klimaatopgave

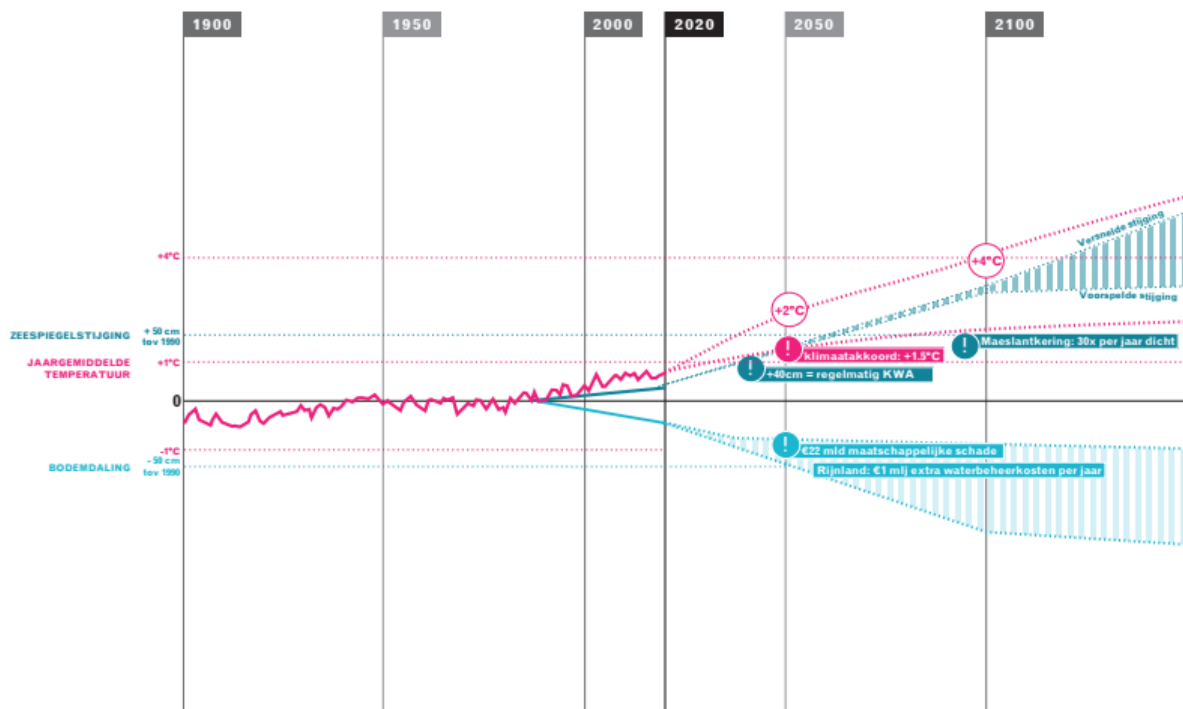
Het is essentieel dat Rijnland het klimaatdossier proactief oppakt vanwege de grote impact van dit dossier op ons werk. Om daar invulling aan te geven stellen we aan het begin van deze bestuursperiode een integrale visie op samen met het algemeen bestuur. Deze visie is zowel inhoudelijk (wat zijn de mogelijke gevolgen en wat betekent dat voor Rijnland), denk aan het scenario extreme neerslag na langdurige droogte, als procesmatig (hoe kunnen we deze uitdagingen het beste samen met de omgeving aanpakken en welke rol moet/kan Rijnland daarin nemen).

In de beeldvormende VV van januari 2020 is vastgesteld dat de klimaat opgave een transitie vergt. Maar Rijnland staat voor meer transities zoals circulariteit, energietransitie, bodemdaling, biodiversiteit en de digitale transformatie. Deze transities zijn vervlochten en kunnen elkaar zowel frustreren als synergie genereren. Zij staan ook niet los van andere transities zoals de verstedelijking, landbouwtransitie, CO2 emissiereductie, etc. Om synergie te creëren tussen de transities is met name afstemming nodig in het ruimtelijk domein en welke rollen de diverse stakeholders pakken. Besloten is deze integratie ook door te voeren in het BOB traject naar de VV. Op die wijze kunnen we breder kijken, meer de kracht van water benutten en op een ondernemende en verbindende manier werken. Hiervoor is ondersteuning gevraagd van FABRICations en Sand&Co om via ontwerp onderzoek de perspectieven voor integratie van de opgaven en transities te ontsluiten en waar relevant ruimtelijk te verbeelden "De Blauwe Lens"

Opgaven

De opgaven vanuit klimaat en andere ontwikkelingen waar we voor staan lopen uiteen ten aanzien van de tijdspaden. De toename van intensieve buien voltrekt zich al terwijl de stijging zeespiegel vermoedelijk nog niet in de komende WBP periode wordt gevoeld.

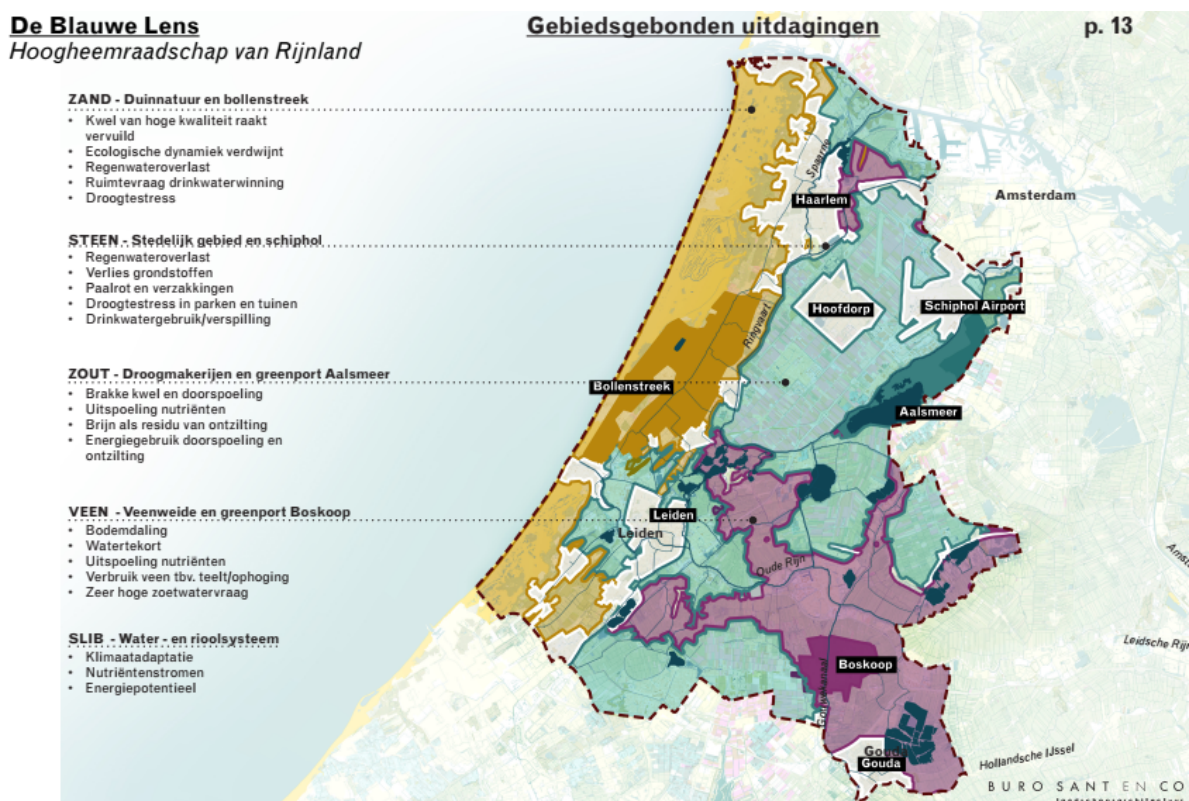

- **Toename hevige neerslag.** Door opwarming maar ook door beter inzicht in de neerslag statistiek weten we dat het volume van met name de hevige nazomer buien is toegenomen. Zo dachten we in 2007 dat een 2 uren bui met een herhalingskans van 1/100jr 40mm was terwijl we nu weten met 68mm rekening te moeten houden. Door klimaatverandering kan dat naar 2080 nog 50% toenemen. De beschermingsniveaus die we voor wateroverlast conform de provinciale verordening moeten halen worden steeds lastiger doelmatig te realiseren en waardoor meer adaptieve ruimtelijke inrichting, gevolgbeperking en schadeacceptatie relevant wordt.
- **Droogte opgave neemt toe.** De indicaties zijn dat ook droogte toeneemt. Voor Rijnland speelt dat de brakke kwel zouter wordt en dat wellicht de Rijnafvoer sterker gaat fluctueren als de gletsjers op termijn verdwijnen en de sneeuwgrens stijgt. Daarnaast moeten we rekening houden met een toenemende watervraag bijvoorbeeld voor remmen bodemdaling of vergroening steden. Vanuit Deltaprogramma werken we aan verbeterde aanvoer en alternatieve bronnen (brakke kwel) maar de weerbaarheid kan ook vergroot worden door meer robuuste functies. Ook importeren we producten met een water footprint buiten Nederland die daar tot problemen leidt.
- **Naast voorkomen ook oog voor gevolgbeperking** De basis van onze kerntaken ligt in doelmatig voorkomen van overlast. Het spoor van beperken van de gevolgen door een slimme ruimtelijke inrichting blijft onderbelicht. Daarbij moeten is een integrale benadering wenselijk van de risico's zoals falen van dijken, wateroverlast uit het regionale systeem en water op straat
- **Waterbeheer vergt interactie van schalen** Het waterbeheer dat Rijnland voert hangt samen met het regionaal, landelijk en zelfs internationaal beheer bijvoorbeeld over de

zoetwater aanvoer via de Rijn. Aan de andere kant is er ook interactie met de ruimtelijke inrichting tot aan de verharding van particuliere tuinen. Het springen tussen schalen heeft niet alleen betrekking op de ruimte maar ook in tijd

- **Zeespiegel stijgt** De zeespiegel stijging van meters kan gevolgen hebben voor veiligheid maar al een stijging van decimeters heeft gevolgen voor de verzilting en afvoer. In het deltaprogramma is vastgesteld dat tot 2050 geen majeure gevolgen worden voorzien maar dat wel gezamenlijk aan kennisontwikkeling moeten worden gewerkt om tijdig te kunnen anticiperen.
- **Biodiversiteit en waterkwaliteit onder druk** Opgaven kunnen niet door waterbeheermaatregelen alleen worden opgepakt en vergen samenhang met landbouwtransitie, natuurontwikkeling en leefbaarheid
- **Druk op ondergrond** voor buffering wateroverlast en –tekort maar ook voor energietransitie en ander meervoudig ruimte gebruik
- **Klimaatopgaven raken zwakke groepen** Zowel internationaal als nationaal ondervinden juist de kwetsbaarste groepen de gevolgen van de klimaatopgaven. Het zijn de vaak achterstandswijken waar opgaven als wateroverlast, bodemdaling en hitte bijeen komen en de mogelijkheden voor maatregelen beperkt zijn.
- **Diverse ruimtelijke opgaven:** Verstedelijking neemt toe (500.000 extra woningen in randstad tot 2040), landbouwtransitie naar meer circulariteit, energietransitie, reductie broeikasgasemissie o.a. vanuit veenweide, etc. In de ontwerp NOVI is als uitgangspunt gesteld dat landgebruik aangepast moet zijn aan waterbeschikbaarheid

Per gebied kunnen andere opgaven domineren

Kernvragen voor Rijnland

Effectief acteren op de klimaatopgaven vergt een positionering van Rijnland zowel ten aanzien van inhoud als de rol in de netwerksamenleving. De afwegingen die daarbij spelen variëren per thema en gebied. Getracht is de centrale afweging in di- of trilemma's te vatten

Water & steen (verstedelijkingsopgave)

Inzet Rijnland naar de verstedelijkingsopgave (gemeenten, provincie, marktpartijen):

1	Focus op <i>wettelijke taken</i> (veiligheid, peil, wateroverlast & -kwaliteit) maar oplossingen worden toekomstbestendig uitgevoerd in afstemming met ruimtelijke inrichting (gevolg beperking) en liggen dus niet exclusief bij de waterbeheerder
2	Oppakken <i>integrale wateropgave</i> inclusief taken belegd bij gemeente en particulieren (hemelwaterafvoer, grondwateroverlast, hitte) en in samenhang met andere transitie zoals energie, biodiversiteit
3	Bodem en <i>watersysteem sturend</i> voor de verstedelijkingsopgave. Rijnland stelt kaders om locatiekeuze en mate van adaptatie passend bij watersysteem te bereiken

Water & Veen (veenweideopgave)

Inzet Rijnland in veenweide naar remmen bodemdaling en CO2 emissie:

1	Bij de realisatie van doelstellingen van het klimaatakkoord borgt Rijnland de <i>wateraspecten</i> zoals peilbeheer, zoetwater en waterkwaliteit
2	Vanuit een <i>integrale verantwoordelijkheid</i> proactief inzetten op maximale reductie van broeikasgasemissie & transitie van de melkveesector ook als dat extra versnippering betekent
3	Bodem en <i>watersysteem sturend</i> voor de vernattingsopgave. Rijnland stelt kaders om locatiekeuze en mate van adaptatie passend bij watersysteem te bereiken

Water & Zout (verziltingsopgave landbouw & natuur)

Inzet Rijnland voor weerbaarheid en verzilting (gemeenten, provincie, drinkwaterbedrijven, marktpartijen):

1	Borgen <i>aanvoer zoetwater</i> en naar sector toekomstbestendige grenzen aangeven over waterbeschikbaarheid en daarmee handelingsperspectief bieden
2	Met sector werken naar een <i>transitie</i> naar meer zelfvoorzienende landbouw en natuur en weerbaar met minder aanvoer behoefte en emissies
3	Vanuit <i>watersysteem sturen</i> op landgebruik dat beperkte beheerinspanningen vergt en zelfredzaam is voor overlast en tekort.

Water & Slib (circulariteitsopgave bagger en afvalwater)

Inzet Rijnland voor circulariteit bij (organische) afvalstromen en energie:

1	Vooral inzetten op energieneutraal en circulair voor <i>eigen operatie</i>
2	Van waterzuivering naar water-/grondstoffenfabriek met <i>maatschappelijke meerwaarde</i> : kennis en infrastructuur inzetten om meerdere grondstofstromen zo hoogwaardig mogelijk te verwerken (eerst grondstoffen, dan energie) en het residu gebruiken voor agrarische/landschappelijke meerwaarde
3	<i>Natuur based</i> als uitgangspunt voor transitie

Water & Zand (interactie duin en bollen)

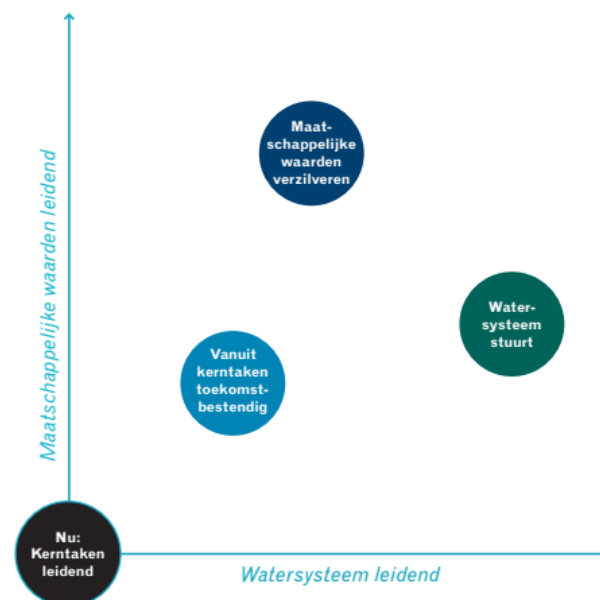
Inzet Rijnland naar greenport bollen en de duinrand

1	Waar mogelijk zo lang mogelijk (technisch) faciliteren bestaand landgebruik, en op plekken waar dit niet meer lukt afspraken maken met agrariërs m.b.t. verantwoordelijkheden
2	Hoogwaardige kwelstromen loskoppelen en inzetten in hoogwaardige functies: natuur (buffers), zwemwater, Transitie in bollen naar emissie nul.
3	Geleidelijke transformatie van het landgebruik in de binnenduinrand naar natuur en natuurinclusieve/niet grondgebonden teelten

Omschrijving perspectieven

Naast de bovenstaande tri-lemma's zijn er nog vele andere. Daarbij kunnen de gewenste opties variëren per onderwerp, gebied en in tijd. Als hulpmiddel voor de besluitvorming is toch gekozen om integrerende perspectieven te compileren.

De perspectieven zijn dus zeker geen opties waartussen een rigide keuze moet worden gemaakt maar bedoeld om bij te dragen aan de besluitvorming door een behapbare synthese door te voeren.

Thema	Toekomstgericht acteren vanuit kerntaken	Maatschappelijke waarden verzilveren	Aanpassen aan het watersysteem
Kerntaken	• Toekomstbestendig • Doelmatig	• Breed geïnterpreteerd • Vanuit maatschappelijke waarden	• Verbreden • Van faciliteren naar sturen
Relatie met stakeholders	• Adviserend vanuit inhoud • Synergie zoeken • Grenzen aangeven	• Vanuit samenwerking tot maatschappelijke waarden komen • Integrale programmering	• Handvaten bieden vanuit eigen visie
Transities (veenweide, landbouw, etc.)	• Adviserend uit kennis • Steunen vanuit kerntaken	• Vanuit brede verantwoordelijkheid oppakken	• Vanuit eigen visie sturen en stimuleren • Inzet voor ontwikkeling instrumenten (bijv CO2 beprijzing, ecosysteemdiensten)
Maatschappelijke initiatieven	• Bijdrage aan kerntaken (inclusief bewustwording) sturend	• Beschouwen vanuit brede maatschappelijke bijdrage	• Beoordelen vanuit eigen visie
Circulair & klimaatneutraal	• Focus op eigen operatie • Mee koppelen waar opportuun	• Eigen operatie en nationale opgave integraal beschouwen	• Vanuit integrale opgave sturen op "nature based" vanuit watersysteem
Verstedelijking	• Advisering vanuit kennis • Randvoorwaarden aangeven	• Vanuit maatschappelijke meerwaarde werken naar duurzame verstedelijking	• Watersysteem als sturend • Klimaat adaptief is de norm
Lange termijn scenario	• Werken vanuit kaders rijk • Doelmatig faciliteren blijft uitgangspunt	• Proactief meedenken waar transitie naar meebewegen relevant wordt • Accepteren differentiatie (ook van klimaat robuustheid)	• Mee bewegen en acceptatie vernatten of verzilten • Klimaat adaptief is de norm

Vervolg

De opiniërende VV van 23 september geeft de mogelijkheid in gesprek te gaan over de 3 perspectieven die dan ook ruimtelijk worden verbeeld. De perspectieven moeten daarbij niet al rigide varianten worden beschouwd die elkaar uitsluiten. In de tijd of per onderwerp kan van perspectief worden gewisseld.

De beeld VV van 7 oktober geeft de mogelijkheid tot verdieping waarbij ook de rol/positionering van het waterschap aan de orde komt.

De besluitvorming zal zowel landen in het WBP proces als een aparte besluitvorming omtrent de visie op klimaat (27 januari). Dat gaat dan over:

- De positionering omtrent de gevolgen van de klimaatopgave op de kerntaken zowel voor de komende WBP6 periode als daarna. Dat betreft zowel de eigen afwegingen als de samenwerkingsverbanden zoals Deltaprogramma waarin de opgaven worden opgepakt
- De positie en visie naar andere stakeholders en maatschappelijke opgaven. Streven is daarbij openingsbod voor samenwerking in netwerken aan klimaatadaptatie. De visie biedt partners helderheid waar Rijnland voor staat maar vormt tevens nadrukkelijk input voor maatwerkafwegingen en geen harde lijst met te behalen resultaten. De daadwerkelijke aanpak wordt in gezamenlijkheid met partners en via risicodialogen bepaald.
- De praktijk heeft met name bij het traject van de "proactieve samenwerking" geleerd dat de afwegingen pas scherp worden als het over concrete casussen gaat en situationeel variëren. De visie zal daarom een balans moeten vinden tussen transparantie over de belangen en waarden waar Rijnland voor staat en ruimte bieden voor maatwerk afwegingen.

Bijlage: Wat doen we nu al aan klimaatadaptatie

Rijnland heeft al eeuwen ervaring met het in afstemming met stakeholders aanpassen van beleid en beheer voor de kerntaakopgaven. De afgelopen jaren is ook telkens meer ervaring opgedaan in de samenwerking met partners aan bredere klimaatopgaven. De visie begint dus niet vanaf het nulpunt maar moet faciliterend werken aan de doorontwikkeling. Daarbij vormt de bestaande ervaring zoals de noodzaak tot ruimte voor maatwerk bij klimaatadaptatie een belangrijke basis. De lopende processen moeten worden benut en verder uitgebouwd en zeker niet worden gefrustreerd door het visieproces.

Lopende processen en initiatieven:

- Omslag van gemeentelijke waterplannen op maatregelniveau naar strategische samenwerkingsagenda's;
- Faciliteren van de processen voor klimaatadaptatie met advies, participatie in regionale netwerken en het beschikbaar maken van informatie op kaart (klimaatatlas);
- Inbreng van klimaatopgaven bij ruimtelijke processen zoals omgevingsvisies;
- Netwerkvorming en samenwerking met provincies en gemeenten om klimaatadaptatie bij verstedelijking mee te nemen;
- Diverse processen in het kader van het bestuurlijke initiatief "proactieve samenwerking" waar in concrete cases praktijk ervaring is opgedaan met nieuwe samenwerking. Hieruit zijn dilemma's en vragen voortgekomen, die een plek kunnen krijgen in de opinie vorming van het visietraject;
- Pilot voor ondersteunen van maatschappelijke initiatieven (groene schoolpleinen);
- Verschuiving van inhoudelijke portefeuilleverdeling naar integrale gebiedsaccounts (inclusief klimaatbestendige stad, omgevingsvisies, maatschappelijke initiatieven, etc.). Insteek is om voor iedere Rijnlandse regio een gebiedsagenda op te stellen. Deze agenda's hangen nauw samen met de visie op de klimaatopgave en de vertaling daarvan naar gebiedsgerichte opgaven.
- Actieve deelname in de nationale processen zoals Deltaprogramma en regionale uitwerking voor bijvoorbeeld zoetwater en ruimtelijke adaptatie
- Actieve participatie bij initiatieven gericht op klimaat adaptieve verstedelijking zoals Convenant Klimaatadaptief Bouwen Zuid-Holland en MRA Resilience bij Design
- Aan de voorkant proactief participeren bij ontwikkelingen zoals Valkenburg of Lincolnpark Hoofddorp